

Висновки. Таким чином, з огляду на вищевикладене ми робимо висновок, що відхилення сексуальної поведінки є достатньо багатоаспектним явищем, оскільки включає в себе декілька критеріїв: медичний, психологічний, моральний і соціальний. На жаль, поки науковці пропо-

нують різні пояснення парафілії, практичні дослідження мало говорять про причини більшості таких розладів. При цьому ми свідомі того, що з теоретичного боку досліджуване нами питання залишається дискусійним, тому повинне бути предметом подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Факты и комментарии: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://fakty.ua/86993>
2. Сексопатология: Справочник / Васильченко Г. С., Агаркова Т. Е., Агарков С. Т. и др.; Под ред. Г. С. Васильченко. – М.: Медицина, 1990. – 576 с.
3. Краткий психологический словарь / Сост. Л. А. Карпенко; Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Балабанова Л. М. Судова патопсихологія (питання визначення норми і відхилень). – Д.: Сталкер, 1998. – 432 с.
5. Особенности психоорганических расстройств у лиц с парафилиями: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rusmedserv.com/psychsex/orgpar.shtml>

ХРИСТИЯНСЬКІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ

CHRISTIAN PRINCIPLES OF CRIMINAL-LAW MEASURES SYSTEM FORMATION

Козаченко О.В.,

доктор юридичних наук,

завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін

Відокремленого структурного підрозділу

«Миколаївський комплекс

Національного університету «Одеська юридична академія»

Досліджується вплив християнської моралі на засади формування сучасної системи кримінально-правових заходів, аналізуються визначальні принципи кримінальної відповідальності в умовах розбудови гуманного за змістом кримінального права. Доводиться необхідність дослідження теологічного змісту адекватності здійснення кримінально-правового впливу в умовах розбудови держави, яка функціонує на засадах верховенства права.

Ключові слова: кримінальне право, християнська мораль, кримінально-правові заходи, принципи кримінальної відповідальності, економія кримінальних репресій.

Исследуется влияние христианской морали на основы формирования системы уголовно-правовых мер, анализируются определяющие принципы уголовной ответственности в условиях построения гуманного по содержанию уголовного права. Доказывается необходимость исследования теологического содержания адекватности осуществления уголовно-правового воздействия в условиях построения государства, функционирующего на основах верховенства права.

Ключевые слова: уголовное право, христианская мораль, уголовно-правовые меры, принципы уголовной ответственности, экономия уголовных репрессий.

We investigate the influence of Christian morality on the basis of formation of criminal-law measures system; analyse defining principles of criminal responsibility in building the humane criminal law. The necessity of the theological content research on the adequacy of the criminal law in a state formation, operating on the principle of the rule of law is proven.

Key words: criminal law, Christian ethics, criminal-law measures, principles of criminal responsibility, criminal repression saving.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку кримінального права визначається пошуком ефективних форм впливу на поведінку особи, яка вчинила як злочинне, так і об'єктивно протиправне діяння. В умовах сьогодення кримінальне законодавство характеризується певним різноманіттям правових прийомів і способів впливу з метою кари, виправлення, попередження злочинної діяльності. Водночас існує необхідність розширення меж здійснення кримінально-правового впливу, що може бути досягнуто виключно за умови встановлення соціальної легітимності застосовуваних кримінально-правових заходів, одним з критеріїв якої слід визнати їх відповідність постулатам християнської моралі.

Метою даної публікації є встановлення відповідності принципів кримінально-правових заходів, які знайшли закріплення в сучасному кримінальному законодавстві, положенням християнського світовідчуття. Її новизна полягає в дослідженні впливу християнської моралі на принципи розбудови системи кримінально-правових заходів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вплив християнства на формування кримінального права в цілому і визначення кримінально-правових заходів впливу на поведінку особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, зокрема слід розглядати в декількох площинах. По-перше, християнство як релігія містило загальні засади форму-

вання відносин між суб'єктами соціального середовища і Богом, які переносилися на міжособистісні відносини, що виникали між людьми, соціальними групами і державою. Біблія стала підґрунтям для формування права в цілому, надавши основні засади, які втратили виключно релігійний характер і отримали правове значення у формі використання в якості підґрунтя для формування як права взагалі, так і окремих його інститутів. Сьогодні немає потреби доводити, що християнству як релігійній течії вдалося протягом тривалого часу сформувати культуру нового зразка, яка знайшла поширення на українських землях, – українську за змістом і європейську за суттю.

По-друге, значне поширення постулатів християнства супроводжувалось їх прямою імплементацією до правових приписів. Світське право починає активно використовувати релігійні приписи, що надало можливість багатьом дослідникам стверджувати, що релігійні артефакти, в першу чергу Біблія, виступають безпосередніми джерелами права, оскільки приписи, які в них містяться, набувають схвалення з боку державних установ і за їх порушення до винних осіб застосовуються заходи юридичного або квазіюридичного характеру. Так, на думку дослідників Біблії, в структуру П'ятикнижжя в якості складових елементів включені три окремих групи збірників законів, які не схожі між собою ні часом

походження, ні змістом. Книга завітів, Второзаконня і Жреческий кодекс [1, с. 415] своїм існуванням підтримують висновок про первинний нормативний характер багатьох положень Біблії, деякі з котрих із часом втратили безпосередній регулюючий характер, однак представляють інтерес в якості інформативних джерел про основні начала правового регулювання суспільних відносин у душі християнських постулатів.

По-третє, враховуючи наявний загальносоціальний характер релігійних встановлень, правові положення, які відповідають релігійним постулатам, сприймаються соціальним середовищем як справедливі, оскільки вони не суперечать уявленням людей про моральність, людяність [2, с. 157].

Таким чином, взаємний вплив релігійних і кримінальних норм визначається адитивними ознаками культури, які притаманні двом вказаним формам останньої, оскільки вони є суть одного явища, яким виступає культура.

Слід зазначити, що базові засади кримінального права в період їх формування знаходяться в релігійній сфері. На думку дослідників канонічного права, разом з хрещенням «руська Церква отримала в нащадок від грецької не тільки вселенське канонічне законодавство, як збірник церковних канонів, вироблених самою Церквою, а й отримала Номоканон, тобто разом з канонічним законодавством прийняла до керівництва і ті начала, якими було проникнуто законодавство візантійських імператорів, віднесене до Церкви» [3, с. 111]. Серед основних чинників впливу християнства на українські землі, крім безпосередньо хрещення, слід визнати налагодження торгівельних і гуманітарних відносин з Візантією, що супроводжувалось перекладом старослов'янською мовою священних книг, здійсненням святими рівноапостольними Кирилом та Мефодієм, що значно спростило рецепцію норм канонічного права у звичаєве право слов'янських народів, що знаходились в умовах язичества. Однак такий вплив був асимільований відповідно до традицій звичаєвого права, що призвело, на думку М.Ф. Владимирського-Буданова, до «необхідного засвоєння церковного права й вільної рецепції деяких кодексів візантійського світського права» [4, с. 114]. Дослідники звичаєвого права вказують на те, що руське право, яке не піддавалось впливу християнства «багато в чому суперечило християнській моралі і нормам церковного права: багатоженство, способи та умови здійснення шлюбу, відпущення дружини, наложництво та інше... З часом майже всі юридичні джерела повністю були приведені у відповідність до принципів християнської моралі, ідеології та норм поведінки» [5, с. 275].

Номоканони стали основою для формування українського церковного права, джерело якого отримало назву Кормча книга [6, с. 15]. Кормча книга мала значення і «джерела права в судах церковних і ще іноді нею керувалась світська влада, що не підлягає ніякому сумніву і що неодноразово було підкреслено...» [7, с. 2], що «звернення до біблейських традицій як носію і ретранслятору базисних смислових структур архетипичного характеру, властивих європейській культурі, актуалізує дослідження біблейського, в першу чергу ветхозавітного, права в якості джерела нормативних моделей, які вплинули на процес формування сучасної правової культури... Ветхий Завіт – найважливіша складова первісної морально-правової нормотворчості, де універсальні моральні істини органічно поєднані з принципами практичної моралі і законотворчої поведінки. При цьому ветхозавітна правова реальність має одночасно релігійно-міфологічний і раціонально-понятійний характер...» [8, с. 87-88].

Право досить активно використовує соціальні категорії і поняття, які формуються в різних сферах соціального буття, але в подальшому трансформуються в правову сферу і набувають юридичного змісту зі збереженням

адитивних ознак, які набувають характеристик абсолюту і знаходяться в площині тих соціальних чинників, що вплинули на формування поняття і категорії. Однак суттєві ознаки доповнюються новим, здебільшого юридичним змістом, що дає можливість не тільки адаптувати категорії і поняття до юридичної сфери, але й забезпечити їх активне використання з акцентуванням уваги саме на правовій складовій. До таких понять можна віднести кару, вину, спокуту, усвідомлення, навіть відповідальність [9] та інші, які формуються в умовах релігійних постулатів, орієнтованих на забезпечення регулятивного впливу християнських догм, але в подальшому трансформуються в суто юридичні категорії і поняття. Таким чином, звернення до християнських мотивів кримінального права забезпечує відтворення адитивних ознак юридичних категорій і понять, які активно використовуються в кримінальному праві і зміст адитивних характеристик яких був втрачений в умовах відмови релігійним постулатом в наявних суттєвих і змістовних зв'язках з правовими регуляторами суспільних відносин, що виникають у процесі вчинення злочинного діяння.

Дослідники впливу положень християнської релігії на право здебільшого концентруються на дослідженні підвалин криміналізаційних процесів, для чого доцільно звертатися до проблем визначеності підстав юридичної відповідальності – ознак злочинів у контексті гріховної поведінки особи, тоді як заходи впливу на протиправну поведінку знаходяться в юридичній, тобто світській, сфері. Зазначене відношення, яке відображає прямий вплив християнського світовідчуття на відносини, що виникають у процесі вчинення злочинного діяння, є зрозумілим і виваженим, оскільки знаходиться на поверхні релігійного впливу на світське буття, де центральне місце займають Заповіді Христові. Ситуація не надто змінюється попри спроби деяких авторів звернутися до окремих інститутів, які традиційно розглядаються в якості змісту Загальної частини кримінального закону, таких як необхідна оборона, давність, крайня необхідність та деякі інші [10, с. 21].

Дослідження впливу християнства на кримінально-правові заходи, що діяли на українських землях, здебільшого обмежується визначенням принципів відповідальності без детального дослідження характеру впливу таких базових положень, за якими визнається одночасно як релігійний, так і світський характер.

Деякими з принципів розбудови інституту кримінальної відповідальності, які своїми коренями знаходяться в релігійній сфері, слід визнати принципи:

- *ne bis in idem*, який забороняє покладати двічі відповідальність на одну і ту саму особу у зв'язку з вчиненням нею протиправного (гріховного) діяння: «Не помістись двічі за одне» (Наум. 1: 9)

- принцип невідворотності покарання: «Як винуватий заслуговує на кару, то нехай суддя звелить простягнути його на землі й покарати перед очима всіх числом ударів до його провини. Сороч ударів може дати не більше...» (Втор. 25: 1-3);

- мета покарання не зводиться виключно до кари: «Хіба ж мені смерть грішника мила, а не те, щоб він повернувся від своєї поведінки та й жив?» (Єзек. 18: 23);

- принцип особистої відповідальності людини: «Отці не повинні бути покарані смертю за дітей, а діти не повинні каратися смертю за отців: кожний повинен бути покараний смертю за свої вчинки» (Втор. 24: 16).

Зазначені принципи відповідальності особи, яка допустила вчинення протиправних діянь, достатньо чітко визначені в дослідженнях науковців, які ставили за мету довести наявність впливу біблейських постулатів на формування кримінального законодавства [10, с. 17-34]. Однак думається, що зазначеними положеннями формування нормативних підвалин застосування кримінально-

правових заходів використанням біблейських мотивів не обмежилося.

Так, сучасний принцип відповідності застосовуваних до особи кримінально-правових засобів тяжкості вчиненого злочину і суспільній небезпеці особи, яка вчинила злочинне діяння, сформований в особливій формі свого окремого прояву, який умовно можна визнати як принцип помірної відповідальності. Принцип помірної відповідальності будується на таких положеннях. По-перше, в його основу кладеться принцип таліону як певне уявлення суспільства про соціальну справедливість помсти за заподіяну шкоду: «Хто вб'є будь-яку людину, той буде караний на смерть. Хто вб'є худобу, той повинен заплатити за неї, худобу за худобу. Хто заподіяв uszkodження на тілі ближнього свого, тому повинно зробити те саме, що він зробив: перелом за перелом, око за око, зуб за зуб, як він заподіяв uszkodження на [тілі] людини, так і йому повинно зробити (Лев. 24: 17-20). Однак таліон виступає тільки певним мірилом відповідальності, за допомогою якого визначається характер такої відповідальності, але ніяк не зміст. По-друге, заподіяння шкоди особі повинно бути доведено, що свідчить про існування предмету доказування при розгляді спорів про злочинне заподіяння шкоди, а тому застосування таліону в чистому вигляді Біблією не передбачено: «Якщо хтось вб'є людину, то вбивця повинен вбити з слів свідків, але одного свідка не достатньо [щоб осудити] на смерть (Чис. 35: 30). По-третє, використання принципу таліону обмежується тим, що право на заподіяння шкоди у відповідь на аналогічний акт і у зв'язку з вчиненням злочину особа набуває за рішенням суду: «І будуть ці міста сії притулком від месника, щоб не був вбитий убивця, перш ніж він предстане перед громадою на суд» (Чис. 35: 12). По-четверте, право на помсту існувало тільки протягом певного часу: «І повинна громада спасти убивцю від рук месника за кров, і повинна повернути його громада в місто схову його, куди він збіг, щоб він жив там до смерті великого священика, який помазаний священним елєсом... А по смерті великого священика повинен повернутися в землю володіння свого» (Чис. 35: 25-28).

Вважаємо, що помірність кримінальної відповідальності за вчинений злочин визначається досить часто використовуваним у Біблії покаранням у формі позбавлення винної особи життя як спокути за заподіяну шкоду. Широке використання у біблейських заповідях позбавлення життя особи, яка вчинила діяння, що має гріховний характер, стало підґрунтям для висновку про відокремлення злочинів від інших правопорушень на засадах виду покарання. Так, на думку М.І. Хавронюка, позбавлення життя злочинця свідчить про злочинний характер діяння, тоді як застосування штрафу, пені або інших видів стягнень свідчить про незначну суспільну небезпеку діяння, а тому таке діяння не належало до категорії злочинів у сучасному розумінні. «Багато тих чи інших діянь згідно зі Священним писанням мало каратися смертю. Проте, на наш погляд, слова Біблії про необхідність призначення за них покарання у вигляді смерті можуть означати лише, що ті діяння на відміну від інших (що тягнуть за собою, наприклад, пеню, штраф) мають бути визнані кримінально караними» [10, с. 28].

Підтримуючи зазначену точку зору на позбавлення життя злочинця як певну підставу для диференціації, слід зазначити, що, на наш погляд, диференціація за допомогою вказаного виду покарання орієнтована на відокремлення злочинів, що являють значну суспільну небезпеку, від інших злочинних посягань, які такими ознаками не характеризуються, і тому можуть тягнути застосування інших видів покарання. Зазначений вид відповідальності є найсуворішим видом покарання, який вказує на значну суспільну небезпеку діяння, за вчинення якого таке покарання може бути застосоване,

але фактичне його призначення винній особі залежить від розсуду суду, який повинен діяти на засадах «милосердя ж понад суд» (Як. 2: 13). Дослідники впливу християнських норм на сучасне право розглядають зазначену формулу як затвердження принципу гуманізму: виключення суворих, таких, що супроводжуються знущанням, форм покарання, надання переваги більш м'якій санкції, звернення особливої уваги на пом'якшуючі обставини [11, с. 299-301]. Однак зазначений ряд може бути продовжений висновком про те, що більш м'яке покарання може бути застосоване й тоді, коли його альтернатива законом не передбачена, оскільки милосердя понад усе, а значить і понад визначеного в законі.

На підставі зазначеного можна зробити висновок, що судова дискреція відіграє більш важливу функцію в процесі визначення покарання, ніж сам вид покарання, який зазначений в якості максимально можливого, тобто такого, що відповідає принципам соціальної справедливості. Обраний законодавцем вид покарання віддзеркалює суспільну небезпеку діяння, і застосування його стосовно конкретного діяння допускається з урахуванням інших обставин на засадах милосердного відношення до особи. Зроблений висновок свідчить про пропагування гуманістичних засад призначення покарання через надання юридичного права на пошук не тільки більш м'якого покарання в межах судової дискреції, але й інших форм кримінально-правового впливу на винну особу, що вкладається у формулу помірності відповідальності.

Принцип економії репресій за вчинене протиправне діяння знайшов відображення в декількох формах, серед яких найчастіше зустрічаються такі. По-перше, можливість звільнення від покарання за умови здійснення зазначеної в Біблії постзлочинної поведінки, яка має ознаки дієвого каяття. «Коли ж бик уже здавна битливий і господаря остережено, а він не доглядав за ним, і бик заколе мужчину чи жінку, вола мусять убити камінням, а його господар буде караний смертю. Коли ж накладуть відшкодування на нього, він мусить дати викуп за своє життя все те, що накладено на нього» (Вих. 21: 29-30). При цьому елементи дієвого каяття набувають ознак реституційного характеру, які в подальшому трансформувалися в положення відновлювальної юстиції: «Коли який-небудь чоловік або жінка вчинить якийсь гріх на шкоду ближньому, споневірившись Господові, і відчуватиме провину, то нехай визнає свій гріх, що ним згрішив, і відшкодує повнотою та ще й надасть п'ятину тому, кого пошкодив» (Чис. 5: 6-7).

По-друге, в Біблії достатньо часто використовується вказівка на діяння без застосування санкції: «Проклятий, хто бере дарунок (підкуп), щоб погубити душу безвинну» (Втор. 28: 25); «Проклятий, хто кривосудить приходня, сироту й вдову» (Втор. 28: 19); «Не смієш тримати в себе в торбі подвійного каміння для ваги, великого й малого... Правдиве й вірне каміння мусить бути в тебе для ваги; справедлива й вірна мірка мусить бути в тебе» (Втор. 25: 13-15). Відсутність санкцій дає можливість зробити висновок про використання в релігійних встановленнях підвалин позитивної відповідальності, яка зводилася до необхідності виконання покладеного обов'язку, а в разі невиконання нормативних приписів відповідальність мала, скоріш за все, не правовий, а суспільний характер. Таким чином, слід визнати, що в релігійних постулатах виключався принцип обов'язкового покарання особи, що вчинила злочин, оскільки економія правової репресії допускала звільнення від відповідальності за умови виконання покладеного обов'язку реституційного характеру або можливості відмови від застосування кримінального покарання за умови вчинення діяння, що не характеризується значною суспільною небезпекою.

Засади принципу альтернативної кримінальної відповідальності, які полягають у можливості обрання того чи

іншого виду або форми відповідальності особи за вчинений злочин, знаходять своє відображення у використанні в процесі формування санкцій найсуворішого виду покарання – позбавлення життя злочинця, що не виключає можливості застосування інших видів покарання, а навпаки, дозволяє вказати на формування певної системи соціальних цінностей, посягання на які можуть супроводжуватися застосуванням найсуворішого виду покарання. Поряд із цим згадувані в Біблії покарання у формі штрафу і пені можуть розглядатися як альтернативи кримінальному покаранню. Представляється, що спроби відмовити штрафу і пені в їх кримінально-правовій природі не тільки суперечить гуманістичним засадам біблейських приписів, але й значно збіднює кримінальне право, позбавляючи його приватних засад. Не визнання за штрафом і пенею кримінально-правової природи породжує неприйнятний висновок про те, що всі норми кримінально-правового характеру мають виключно публічний характер, а

наявність ознак приватного права унеможливило віднесення приписів до кримінально-правових.

Підсумовуючи дослідження, можна зробити **висновок**, що заходи реагування з боку держави на вчинений злочин знаходяться не тільки в державно-правовій сфері, публічний характер якої забезпечує притягнення до відповідальності особи за вчинення діяння, визнаного державою як злочинного, а й у сфері догм православ'я, які здійснили безпосередній вплив на становлення кримінального права взагалі й інституту відповідальності за вчинений злочин зокрема. Зазначений вплив має чітко визначений гуманістичний характер, який орієнтує, поперше, на пошук таких заходів впливу на поведінку особи, які забезпечують виправлення, перевиховання особи. По-друге, вимагає широкого застосування альтернативних по відношенню до кримінальної відповідальності і покарання заходів, які забезпечують помірність кримінально-правового впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фрээр Д. Фольклор в Ветхом Завете / Джеймс Д. Фрээр. – Москва: Издательство политической литературы. – 1989.
2. Козаченко О.В. Парадигма кримінального права епохи постмодерну / О.В. Козаченко // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – Вип. 40. – Одеса. – 2008.
3. Суворов Н. О церковныхъ наказаніяхъ: опыт исследования по церковному праву / Н.Суворов. – С. -Петербург: типографія и хромолитографія. – 1876.
4. Владимирський-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права / М.Ф. Владимирський-Буданов. – Ростов на Дону. – 1995.
5. Толкачова Н.Є. Звичаєве право / Н.Є. Толкачова. – ВПЦ «Київський університет». – 2006. – 367 с.
6. Певцов В. Лекції по церковному праву / В. Певцов. – Петербург. – 1914.
7. Калачов Н. О значеніи Кормчей въ системе древняго русскаго права / Н.Калачов. – Москва. – 80 с.
8. Оборотов Ю.Н. Традиции и новации в правовом развитии / Ю.Н. Оборотов. – Одесса: «Юридическая литература». – 2001.
9. Игумен Евмений Духовность как ответственность / Игумен Евмений. – Москва: Свет Православия. – 2005. – 301 с.
10. Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн / М.І. Хавронюк. – Київ: Видавництво «Істина». – 2006.
11. Папаян Р.А. Христианские корни современного права / Папаян Р.А. – Москва: НОРМА. – 2002.

ПОЗБАВЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА ЯК ВИД ПОКАРАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ DEPRIVATION OF THE RIGHT TO VOTE AS A KIND OF PUNISHMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCE, EUROPEAN STANDARDS AND PROBLEMS OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Колодін Д.О.,

*аспірант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена дослідженню покарання у виді позбавлення виборчого права, яке є характерним для багатьох країн Європи та світу. Автор аналізує сутність такого покарання та перспективи (потреби) його запровадження до Кримінального кодексу України.

Ключові слова: виборче право, кримінальна відповідальність за злочини проти виборчих прав, покарання, позбавлення виборчого права.

Статья посвящена исследованию наказания в виде лишения избирательного права, которое является характерным для многих стран Европы и мира. Автор анализирует сущность такого наказания и перспективы (потребности) его введения в Уголовный кодекс Украины.

Ключевые слова: избирательное право, уголовная ответственность за преступления против избирательных прав, наказания, лишения избирательного права.

Article is focused on the research of the punishment in the form of disenfranchisement, which is typical of many countries in Europe and the world. The author analyzes the nature of this punishment and perspectives (needs) of its implementation to the Criminal Code of Ukraine.

Key words: voting rights, criminal responsibility for crimes against the voting rights, punishment, deprivation of the right to vote.

Актуальність обраного для дослідження питання обумовлена багатьма чинниками. Сьогодні основним способом порушення виборчих прав громадян та впливу на перебіг голосування є саме фальсифікація виборчих документів у різних формах [1].

Практика проведення виборів в Україні наочно демонструє недоліки втілення в життя чинної кримінально-правової заборони фальсифікації результатів виборів, що обумовлює необхідність приділення постійної уваги до вдосконалення кримінально-правової охорони виборчого процесу. Особливо це проявилось на останніх виборах до Верховної Ради України.

Проте ще більшу актуальність цьому напрямку надають майбутні вибори Президента України. Парламентські вибори 2012 року засвідчили, що їх проведення, так само як і підрахунок голосів, супроводжувалося численними фальсифікаціями, проте відсутність порушених кримінальних справ за відповідними статтями Кримінального кодексу України, що передбачають відповідальність за «виборчі» злочини, надає підстави стверджувати, що механізм кримінально-правової заборони подібних дій потребує вдосконалення і взагалі, і в контексті майбутніх президентських виборів у нашій державі.